

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: מועד מיוחד, חורף תשס"ט, 2009
מספר השאלון: 211,011108

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון ב'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

פרק ראשון	–	הבנה והבעה	–	50	נקודות
חלק א: הבנה	(20 נקודות)				
חלק ב: הבעה	(20 נקודות)				
חלק ג: טקסטים					
מן המקורות	(10 נקודות)				
פרק שני	–	תחביר	–	24	נקודות
פרק שלישי	–	מערכת הצורות	–	26	נקודות
	–	סה"כ	–	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

/המשך מעבר לדף/

קרא את המאמר שלפניך, וענה על השאלות לפי ההוראות בפרקים שאחריו.

עולם הרגש של האינטרנט: עולם של "כאילו" עזי ברק¹

(מעובד על פי עדכן 43 (נובמבר 2005) האוניברסיטה הפתוחה²)

חיי הרגש הסוערים מאוד המתקיימים בתוך המרחב הווירטואלי של הרשת – במפגשים שמאפשר האינטרנט – הם תופעה מדהימה: באמצעות טכנולוגיה, שהיא בסך הכול חיבור של מחשב, חוטי חשמל, צג, כלומר דברים טכניים לגמרי – אנשים חווים חוויות רגשיות, אותנטיות לגמרי ובעוצמה גבוהה מאוד. בתקשורת שאיננה תקשורת ישירה, פנים אל פנים, אלא מתוֹנֶקֶת באמצעות טכנולוגיה – אנשים חווים חוויות כאילו מדובר באירוע ובמפגש של ממש.

כדי לעמוד על טיבה של החוויה הנוצרת במרחב הווירטואלי, כדאי לעמוד תחילה על מאפייניה של התקשורת בסביבה הווירטואלית. המאפיין הראשון הוא ה"אי-זהותיות", שהפך הראשון שלה הוא האנונימיות. אתה לא יודע מי האיש או האנשים שאיתם אתה נמצא בקשר. אנשים מקיימים ביניהם קשר כשהם אנונימיים לחלוטין אחד לשני. רובם משתמשים בכינויים, שהם אינם שמותיהם האמתיים, אבל גם אם יגידו שהשם שמסרו הוא שם האמיתי, אין לנו שום דרך לדעת אם זה נכון, או לא.

הדבר השני שמאפיין את התקשורת באינטרנט הוא ה"אי-נראות". אנחנו לא רואים את זה שאיתו אנחנו מתקשרים. איננו יודעים מה גילו, מה מינו, האם הוא שמן או רזה, נמוך או גבוה, וזה אומר שני דברים. הראשון – שאין לנו כל מידע על הפיזיות של האיש. הדבר השני הוא היעדר האפשרות לקיים תקשורת לא מילולית. בתקשורת הרגילה שלנו אנחנו משתמשים לא רק בפה, אלא גם בידים, בתנועות הגוף, בעיניים, והמסרים הגופניים האלה אומרים הרבה מאוד. באינטרנט כל זה איננו. אמנם ב-2%-3% מהמקרים יש לגולשים ברשת מצלמות וידאו, אבל לפי המחקרים האחרונים ב-97% מהמקרים התקשורת באינטרנט היא טקסטואלית בלבד. ולא רק שאנחנו מדברים באינטרנט בכתיבה, הכתיבה היא כתיבה מוקלדת, שבה גם היסוד האישי של כתב היד – על כל מה שהוא יכול לספר עלינו – איננו.

בכלל, העובדה שהתקשורת היא תקשורת של כתיבה וקריאה כבר משנה מאוד את התמונה. מבחינת החוויה, סיטואציה של כתיבה וקריאה שונה לחלוטין מסיטואציה של דיבור. כשאנחנו כותבים וקוראים, אנחנו נמצאים בדרך כלל עם עצמנו. אנחנו חושבים על הטקסט שאנחנו כותבים, נעצרים, לפעמים קוראים שוב, מדפדפים אחורה. כשאנחנו כותבים, אנחנו חושבים על המילים, מוחקים, מצב שהוא שונה לחלוטין מתקשורת דיבורית. בתקשורת של קריאה וכתיבה אנחנו לבד עם עצמנו ועם המחשב, ואם מישהו בא פתאום ונעמד לידנו, זה מפריע לנו ואז – או שהוא הולך בעצמו, או שאנחנו מבקשים ממנו שילך. פרט למאפיינים האלה, הקשורים לעצם טיבה של התקשורת באינטרנט, יש מאפיינים שאפשר לכוונתם פסיכולוגיים. המשמעותי ביותר הוא הסרת מעצורים ועִבּוֹת בתקשורת המקוונת. מתברר שכאשר אדם מוצא את עצמו בתקשורת מקוונת עם אדם אחר, שהוא אינו יודע עליו דבר והוא יכול רק לשוות לנגד עיניו את דמותו, יש נטייה להסרה אוטומטית של העכבות והמעצורים. אנשים נפתחים פתאום וחושפים דברים שלעולם לא היו חושפים

1 פרופ' עזי ברק, פסיכולוג מאוניברסיטת חיפה, המתמחה בחיי הרגש בעולם האינטרנט.

2 הדברים נאמרו ביום עיון שנערך באוניברסיטה הפתוחה, ביזמת מרכז צייס ושה"ם.

בשיחות פנים אל פנים. אנשים יכולים לספר לאדם ש"פגשו" באינטרנט בשיחה ב-ICQ או
35 בחדר הצ'ט את הדברים הכי אינטימיים והכי רגישים לגביהם – אחרי שיחה של שלוש דקות.

בגלל האפקט הזה של הסרת העכבות אומרים שברשת בא לידי ביטוי "האני האמיתי" של המתקשר. אם טענה זו נכונה אזי יש בכך צד מעודד, כי התכונה הבולטת של ה"אני האמיתי" הזה, המתגלה במצבים רבים ובמקומות שונים ברשת, היא העזרה לזולת.
40 אם תנסו לעצור אדם זר ברחוב ולבקש ממנו עצה כיצד לגדל אבוקדו – סביר להניח שהוא יחשוב שיצאם מדעתכם. לעומת זאת באינטרנט המון אנשים יתנפלו עליכם עם עצות, הפניות וטיפים – בכל נושא שתעלו על הדעת. אם תבקשו עזרה בבעיה כלשהי – נפשית, כספית, בעיה בלימודים או כל בעיה אחרת – ממש יקפצו עליכם עם הרבה רצון טוב והרבה נכונות לעזור.

45 השאלה היא כמובן למה אנשים מוכנים לגלות רצון טוב כזה בסביבה הווירטואלית – ולא במציאות האמיתית? יש כמה הסברים מעניינים בנושא זה. אחד מהם הוא שאילו מישהו היה נוהג במציאות כדרך שבה נוהגים באינטרנט בתחום זה של עזרה לזולת – היו אומרים עליו שהוא "פראיר". באינטרנט איש לא אומר עליך שאתה פראיר, כי אתה אנונימי והאנונימיות הזאת מגינה עליך ומאפשרת לך לבטא את ה"אני האמיתי" שלך.

50 מאפיין נוסף של המרחב הווירטואלי הוא הגלישה לתחום הפנטזיה. הפנטזיה מורכבת מכמה גורמים. קודם כול הדמיון. אנחנו מפעילים את הדמיון ומתירים לו – על סמך מחשבות, ידיעות וניסיון מן העבר – לתת לנו תשובות לכל מיני שאלות שמעסיקות אותנו. אנחנו יוצרים לעצמנו תמונה של האיש ממול – איך הוא נראה, איך הוא לבוש, אם הוא עומד, או יושב. במקביל מתחילה הדינמיקה הבין-אישית, כי ממול יש בן-שיח שגם לו
55 ציפיות משלו – שמולו אנחנו רוצים להציג אישיות מסוימת, דימוי מסוים שאנחנו רוצים ליצור לעצמנו, כדי לספק את הציפיות האנחנו משערים שיש לו. לכן בתקשורת באינטרנט אנשים לא נוטים לספר את האמת על עצמם, אלא יוצרים תמונה יפה יותר, של המראה שלהם, של הגיל, המקצוע – כי הם רוצים למצוא חן בעיני הזולת.

מה שהאנשים חווים בסביבה הווירטואלית, תחושות של התאהבות, משיכה, קנאה, כעס
60 – דברים כל מי שמצוי בעולם הציטים מכיר כל כך טוב – כולם פרי פנטזיה שהאדם יוצר בעזרת השותף שלו לתקשורת – אך אין להם בעצם שום בסיס אמיתי. לא רק שאתה לא יודע מי האיש העומד מולך, אתה גם לא יודע אם בכלל יש שם מישהו, כי נעשו כבר ניסויים שבהם אנשים שוחחו עם תוכנות, והיו בטוחים שהם משוחחים עם בני אדם ממשיים. הכול – פנטזיה.

65 למה חשוב שנבין זאת? קודם כול מפני שחשוב שנבין את טיבם של התהליכים הבין-אישיים המתקיימים במציאות הווירטואלית – ובמה הם שונים מאלה שבמציאות הרגילה. אבל זה חשוב גם כדי לחנך את האנשים להתנהגות נכונה ונבונה יותר ברשת. תופעה מדהימה – כמו תופעת עולם הרגשות ברשת – לא מפסיקה להיות מדהימה גם כאשר אתה מצליח לעמוד על טיבה. אבל עכשיו, לפחות, היא יותר מובנת.

פרק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה שלושה חלקים – א: הבנה, ב: הבעה, ג: טקסטים מן המקורות.
ענה על השאלות לפי ההוראות בכל חלק.

חלק א: הבנה (20 נקודות)

ענה על כל השאלות 1-4 על פי המאמר.

1. בפסקת הפתיחה של המאמר כתוב: "חיי הרגש הסוערים מאוד המתקיימים בתוך המרחב הווירטואלי של הרשת... הם תופעה מדהימה".
מדוע, לדעת הכותב, התופעה הזו מדהימה? (3 נקודות)
2. הכותב משווה בין תקשורת בין-אישית מקוונת לבין תקשורת ישירה בין אנשים.
ציין חמישה הבדלים בין סוגי תקשורת אלה, על פי המאמר. (10 נקודות)
3. מהי עמדתו של כותב המאמר כלפי "עולם הרגש של האינטרנט"?
נמק את תשובתך על פי מבנה המאמר ותוכנו. (4 נקודות)
4. מה תרומתן של הערות השוליים להבנת המאמר? (3 נקודות)

חלק ב: הבעה (20 נקודות)

בחר באחד מהנושאים 5-6 וכתוב עליו מאמר בהיקף של עמוד עד עמוד וחצי על פי ההוראות.

5. הפנטזיה והדמיון מלווים את האדם משחר האנושות, והם הכוח המניע של היצירה האנושית ובכללה, האמנות, הספרות, התאטרון והקולנוע, ואף המדע והמצאותיו. כתוב מאמר, ובו **דון** בטענה זו וה**בע** את עמדתך. **נמק** את דבריך בעזרת דוגמאות.

6. **פיקוח על הגלישה באינטרנט**

מדי פעם עולות הצעות להטיל פיקוח על הגלישה באינטרנט בקרב ילדים ובני נוער, אך יש הרואים בכך פגיעה בחופש הביטוי. **הצג** את הבעיה על היבטיה השונים וה**בע** את דעתך. **נמק** את דבריך בעזרת דוגמאות.

חלק ג: טקסטים מן המקורות (10 נקודות)

ענה על שאלה 7.

7. לפניך פסוק ד' מספר דברים, פרק כ"ב.

"לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם
הקם תקים עמו".

א. "לא תראה את חמור אחיך או שורו נפלים בדרך והתעלמת מהם..."

איזה מן ההמרות שלפניך מבטאת את הרעיון שבמשפט זה? (2 נקודות)
העתק את התשובה הנכונה ביותר.

(1) חובה להתעלם מבעל חיים שנפל ואסור להסתכל בו.

(2) אסור להתעלם מבעל חיים שנפל ואסור להסתכל בו.

(3) אם רואים בעל חיים שנפל, חובה להתעלם ממנו.

(4) אם רואים בעל חיים שנפל, אסור להתעלם ממנו.

ב. "... הקם תקים עמו"

(1) איזו מצורות הפועל בצירוף זה היא פועל נוטה, ואיזו היא צורת מקור?

(2) מה התפקיד שיש לחזרה בצירוף "הקם תקים"?

(3) "עמו" – עם מי?

(4 נקודות)

ג. לפניך פסוק א', מספר דברים, פרק כ"ב.

"לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים והתעלמת מהם
השב תשיבם לאחיך".

הסבר במה שונה פסוק זה מפסוק ד'. ציין שני הבדלים והסבר אותם. (4 נקודות)

פרק שני – תחביר (24 נקודות)

בפרק זה ענה על ארבע שאלות מהשאלות 8-12 לפי בחירתך. (לכל שאלה – 6 נקודות)

8. לפניך שני משפטים II-I.

I. חיי הרגש המתקיימים בתוך המרחב הווירטואלי של הרשת הם תופעה מדהימה.

II. באמצעות טכנולוגיה, שהיא בסך הכול חיבור של מחשב, אנשים חווים חוויות

רגשיות בעוצמה גבוהה מאוד.

ענה על הסעיפים א-ד.

א. בכל משפט יש פסוקית. תחם אותה וציין את תפקידה התחבירי.

ב. ציין את הנושא ואת הנשוא של המשפט העיקרי בכל אחד משני המשפטים.

ג. ציין מה התפקיד התחבירי המשותף של כל הצירופים שסומנו בקו.

ד. חבר את שני המשפטים למשפט אחד באמצעות מילת קישור שתבטא את היחס

ביניהם.

9. לפניך משפט מורכב ובו שתי פסוקיות מסומנות בקו.

גם אם יגידו שהשם שמסרו הוא שמם האמתי, לא נוכל לדעת אם זה נכון.

א. ציין מה התפקיד התחבירי של כל אחת מהפסוקיות.

ב. לפניך שתי דרכים לתחימת הפסוקיות בתוך הפסוקית הראשונה, אך רק אחת מהן

נכונה. העתק למחברתך את התחימה הנכונה, וציין את התפקיד התחבירי של

הפסוקיות.

I. גם אם יגידו | שהשם | שמסרו | הוא שמם האמתי, | לא נוכל לדעת אם זה נכון.

II. גם אם יגידו | שהשם | שמסרו הוא שמם האמתי, | לא נוכל לדעת אם זה נכון.

ג. הוסף למשפט הנתון פסוקית שתביע את הסיבה לאמור במשפט. תוכל להיעזר

במאמר.

/המשך בעמוד 8/

10. א. באילו מן המשפטים שלפניך המילה "אין" משמשת נשוא?
I. התקשורת באינטרנט אינה ישירה.
II. אין הם שמותיהם האמתיים.
III. גם היסוד של כתב היד איננו.
IV. אין לנו כל מידע על הפיזיות של האיש.
ב. נסח את המשפט שלפניך כמשפט מורכב.
אנחנו רוצים למצוא חן ולכן איננו נוטים לספר את האמת על עצמנו.
11. לפניך משפט מורכב.
כאשר אדם מוצא את עצמו בתקשורת מקוונת עם אדם אחר יש נטייה להסרה אוטומטית של העכבות.
א. תחם את הפסוקית וקבע את סוגה התחבירי.
ב. סמן את הנושא והנשוא במשפט העיקרי.
ג. נסח את המשפט כמשפט פשוט. השמט מה שתמצא לנכון.
12. א. לפניך ארבעה צירופים. שניים מהם הם דו-משמעיים.
— הערכת הגולשים
— פגישת הגולשים
— שיחת הגולשים
— זיהוי הגולשים
(1) העתק את שני הצירופים הדו-משמעיים.
(2) בחר אחד מהם וכתוב אותו בשני אופנים, כך שכל אחד מהם יביע רק משמעות אחת.
ב. לפניך משפט דו-משמעי.
השניים שוחחו ביניהם שעה ארוכה על הגשר החדש.
הסבר את דו-המשמעות במשפט זה במונחים תחביריים.

פרק שלישי – מערכת הצורות (26 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 13 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 14-17 (שאלות בחירה).

13. שאלת חובה (8 נקודות)

לפניך ארבע קבוצות מילים, א-ד, ובכל קבוצה יש מילה יוצאת דופן מבחינת השורש.

העתק את האותיות א-ד, וליד כל אות:

— ציין את המילה היוצאת דופן מבחינת השורש, וכתוב את השורש שלה.

— כתוב את השורש המשותף לשתי המילים האחרות.

א. הִסְרָה, מָסִיר, מְסוֹר

ב. מְתַגֵּלָה, מְגַלָּה, גְלוּיָה

ג. נְבוֹן, מְתַבּוֹןֵן, בּוֹנָה

ד. דְּמוּת, דְּמָמָה, הַדְּמָיָה

שאלות בחירה (18 נקודות)

לפניך ארבע שאלות: שתיים מתחום הפועל (שאלות 14-15), ושתיים מתחום השם (שאלות 16-17).

עליך לענות על שתי שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן כרצונך: מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים (לכל שאלה – 9 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

הפועל

14. א. קבע את השורש ואת ה**בניין** של כל אחד מן הפעלים המודגשים במשפטים VI-I שלפניך:

I. המרחב הווירטואלי והאנונימיות מְגַנְיִים עליך.

II. לפעמים אנשים מְשׁוֹחָחִים עם תכנות וחושבים שאלו בני אדם ממשיים.

III. באינטרנט אנשים חוֹנְיִים חוויות כאילו מדובר במפגש של ממש.

IV. אנשים מוֹכְנִיִים לעזור לאנשים זרים בסביבה וירטואלית.

V. אותם אנשים שׁוֹלְלִים את האפשרות שיגישו עזרה לאנשים זרים במציאות.

VI. מאפייני עולם הרגש באינטרנט נְדוֹנִים במאמר בהרחבה.

ב. "באינטרנט אנשים יתנפלו עליכם עם עצות בכל נושא שִׁתְּעֵלוּ על הדעת".

בחר באפשרות הנכונה:

צורת העבר של הפועל שִׁתְּעֵלוּ במשפט זה היא עֲלִיתָם / הֶעֱלִיתָם.

15. א. לפניך שלושה משפטים III-I, ובכל משפט פועל מודגש.
- I. הגולשים באינטרנט יִשְׁוּוּ לנגד עיניהם את דמותו של האדם שאיתו הם מתקשרים.
- II. הכותבת תִּשְׁוֶה בין פעולות במרחב הווירטואלי לפעולות במציאות הממשית.
- III. שום מפגש וירטואלי לא יִשְׁוֶה למפגש אנושי ממשי.
- (1) מהו השורש המשותף של שלושת הפעלים?
- (2) מהו הבניין של כל אחד מן הפעלים?
- (3) מהי צורת הבינוני של הפועל יִשְׁוֶה?
- ב. לפניך שני משפטים, ובכל אחד מהם פועל מודגש.
- ציין במה שני הפעלים שונים זה מזה, ובמה הם זהים לזה לזה (שורש, בניין, גוף, זמן).
- (1) שני הנערים צָפּוּ בסרט.
- (2) שני הנערים צָפּוּ בנהר.
- ג. צורת העתיד של הפועל צָפּוּ במשפט השני היא יִצְפּוּ / יִצְפּוּ.
- העתק למחברתך את התשובה הנכונה.

השם

16. א. לפניך ארבע מילים.
- חֶשֶׁב, חֲשָׁבוֹת, מְחַשֵּׁב, מְחַשְׁבוֹן
- (1) מיין אותן לפי דרך התצורה: שורש ומשקל או בסיס וצורן סופי.
- (2) בכל אחת מן המילים, ציין את משמעות המשקל או את משמעות הצורן הסופי.
- (3) הסבר בפירוט את דרך התצורה של המילה חֲשָׁבוֹנָאוֹת.
- ב. לפניך ארבעה חידושי לשון בתחום המְשָׁתֵת (האינטרנט):
- תְּגוּבֵית (=טוקבק), פְּצָחַן (=האקר), פְּרָצוּפוֹן (=סמיילי), שִׁיחוּחַ (=צ'ט).
- בחר שניים מן החידושים, והסבר את תצורתם ואת התאמתם למשמעות שנקבעה להם.

17. א. לפניך שתי קבוצות של שמות.

קבע בכל קבוצה איזה שם יוצא דופן מבחינת הגזרה.

– הפְּנִיָּה, הַרְצָאָה, הַקְנִיָּה, הַמְצָאָה

– מְקוֹם, מְרוֹר, מְדוֹר, מְעוֹף

ב. לפניך שתי קבוצות של שמות.

קבע בכל קבוצה איזה שם יוצא דופן מבחינת דרך התצורה, והסבר את תשובתך.

– דְּמִיּוֹן, רְאִיוֹן, חֶשְׁבוֹן, מְסָרוֹן (הודעת SMS)

– צְפִיָּה, נְטִיָּה, עִירְיָה, רְאִיָּה

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך